

Шановний Олександр Васильовичу, шановні члени ректорату!

Пропоную Вашій увазі доповідь за темою:

**«Відділ комп'ютеризації
та експлуатаційно-технічного обслуговування бібліотечних
процесів : основні процеси, доступні сервіси, стратегія
діяльності».**

*«Бібліотека – це серце університету, а комп'ютерна мережа,
яка забезпечує пошук інформації, – його кровоносна система»
В'ячеслав Брюховецький,*

В умовах інформаційного суспільства вища освіта потребує широкоаспектного та оперативного інформаційного забезпечення науково-дослідного та навчально-виховного процесів.

У сучасному освітньому електронному середовищі університету саме бібліотека здатна виконувати інтегруючу, систематизуючу, ресурсо-зберігаючу ролі та забезпечувати успішну комунікацію інформаційних потоків.

Бібліотека вищого навчального закладу 21 століття – центр:

- **видань на різних типах носіїв;**
- **сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій;**
- **доступної та якісної інформації;**
- **високої культури обслуговування;**
- **всебічного сприяння розвитку освіти, науки, культури та виховання.**

Саме з метою трансформації бібліотеки Вінницького педагогічного університету в сучасний інформаційно-культурний осередок ВНЗ, розпочато процес запровадження ІТ-технологій в діяльність бібліотеки.

Коротко зупинюсь на основних кроках даного процесу.

Де-юре, процес розпочався в 2002 році, саме тоді було придбано ліцензійну Автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему (АБІС) ІРБІС.

В 2003 році університет закупив 3 ПК класу Athlon. Проте сам процес запровадження АБІС розпочався в 2004 році, з вивчення технічної документації ІРБІС та формування тестових баз даних.

ІРБІС - Інтегрована Розширювана Бібліотечно-Інформаційна Система.

- ✓ **ІРБІС призначена для використання в комп'ютерних мережах бібліотек будь-якого типу;**
- ✓ **здатна обслуговувати одночасно довільну кількість користувачів та баз даних;**
- ✓ **система повністю відповідає міжнародним вимогам і підтримує всі вітчизняні бібліографічні стандарти та формати.**

АБІС включає 5 програм – автоматизованих робочих місць (АРМів).

Структурна схема відображає призначення та взаємозв'язки програм комплексу.

Користувачі бібліотеки використовують програму АРМ "Читач" для багатоаспектного пошуку в Електронному каталозі, перегляду або друку знайденої інформації, а в перспективі, формування замовлення на видачу знайденої літератури.

В 2005 проведено зміни в структурі бібліотеки – створено відділ комп'ютеризації. Саме після створення відділу значно активізувався процес автоматизації бібліотеки. За цей час:

- **розпочато формування та наповнення баз даних електронного каталогу (БД ЕК);**
- **проведено навчання працівників бібліотеки правилам роботи за ПК, з АРМами «Каталогізатор», «Читач» та «Комплектатор»;**
- **в 2007 р. відкрито сайт та електронну скриньку бібліотеки;**
- **в 2009 році введено в дію залу електронної інформації (ЗЕІ).**
- **в 2011 р. відкрито Інтернет-каталог, інституційний репозитарій, блог та гостьову книгу бібліотеки.**

Виконання об'ємного спектру завдань відділу забезпечують спеціалісти з вищою технічною, фаховою та педагогічною освітою, випускники ВНЗ міст Києва та Вінниці.

Функції відділу, умовно, можна поділити на 4 блоки, які зображені на двох послідовних слайдах в вигляді структурних одиниць:

- **автоматизація бібліотечних процесів;**
- **забезпечення доступу до інформації;**

- **участь, або супровід культурно-просвітницької та навчально-методичної діяльності бібліотеки;**
- **формування віртуального середовища бібліотеки в мережі Інтернет.**

Діяльність відділу базується на правових засадах законодавства про культуру та бібліотечну справу, та **регулюється стандартами, що стосуються електронних документів і систем управління базами даних.**

Розробляється та постійно вдосконалюється **комплект регламентуючої документації**, що регулює всі основні процеси діяльності відділу та автоматизації бібліотеки. Серед них: положення, правила користування, методичні модулі, інструкції та технологічні карти.

Інформаційно-сервісний центр бібліотеки – зала електронної інформації (ЗЕІ), входить в структуру відділу. Працівники відділу забезпечують сервер локальної мережі, веб-сайт та блог бібліотеки актуальною інформацією, організують процес обслуговування користувачів, системне та сервісне обслуговування технічних засобів ЗЕІ.

Користуючись даною мені нагодою хочу щиро подякувати адміністрації університету та особисто Олександрю Васильовичу за всебічне сприяння процесам автоматизації та відкриття ЗЕІ.

В залі постійно працюють 2 консультанти відділу комп'ютеризації.

Надається доступ до:

- **БД ЕК, сайту та інших Інтернет-ресурсів, медіатеки;**
- **обмін даними відбувається через клієнт-серверну бібліотечну мережу. Адміністрування сервера та системних папок ПК ЗЕІ захищено паролем.**

В ЗЕІ виконуються довідково-інформаційні та офісні послуги, проводиться антивірусне сканування носіїв інформації. Працівниками відділу створено еталонний образ системного диску, для швидкого відновлення інформації ПК в разі її ушкодження вірусами.

«Технологічна карта обслуговування користувачів ЗЕІ» регулює всі процеси, сервіси, та правила використання ресурсів ЗЕІ. Карту розміщено на сайті бібліотеки. Студентам перших курсів всіх напрямків, щорічно, в рамках групового інформування, надається пам'ятка з інформацією про структуру бібліотеки, її сайт та ЗЕІ.

Серед пріоритетів розбудови електронної бібліотеки ВДПУ:

- **повна автоматизація бібліотечних процесів;**
- **створення «Гібридної бібліотеки», що гармонійно поєднує в собі традиційну, електронну та віртуальну бібліотеки.**

Після прийняття в Україні інноваційного проекту «Електронна бібліотека України : створення центрів знань в університетах України» бібліотека акумулювала та систематизувала значні масиви електронних ресурсів.

Загальний об'єм файлів створених, або накопичених бібліотекою, як на сервері мережі, жорстких дисках відділу комп'ютеризації, так і в мережі Інтернет – понад 150 Гб. На слайді ресурси поділено на декілька основних блоків: **електронний каталог, інструктивні та навчально-методичні модулі, Інтернет-ресурси, тематичні теки та добірки.**

З 2005 року формується медіатека бібліотеки. Вона включає видання на оптичних та аудіо-візуальних носіях. На 1 червня її фонд склав понад 750 назв. Фонд універсальний і складається з: **навчально-методичних видань, наукових та довідникових видань, електронних бібліотек, електронних додатків до книг та фахової періодики, аудіо-курсів та книг, музичних та відео видань.**

Наразі, в бібліотеці, понад 3500 електронних повнотекстових видань. Фонд повнотекстових видань (БД «Повнотекстові видання») комплектується на базі: **надходжень на електронних носіях, подарунків кафедр та**

науковців університету, колег з бібліотек України, видань вільного доступу мережі Інтернет та цифрових копій окремих видань.

Сьогодні, бібліотеку ВНЗ не можливо уявити без такого потужного засобу інформаційного обслуговування віртуальних користувачів як веб-сайт. Сайт бібліотеки є структурною одиницею загально університетського веб-сайту. Доступ до нього відбувається з головної сторінки сайту університету та за прямим посиланням:

<http://library.vspu.edu.ua>

Сайт складається з 4 основних інформаційних блоків: «Головної» та «Інформаційної» сторінок, «Електронного каталогу», «Інтернет-навігатора», який ряд спеціалістів бібліотечної справи вважають віртуальною бібліотекою.

В процесі вдосконалення структури сайту, сформовано додаткові сторінки та панелі. Серед них:

- **карта сайту (всі посилання на одній сторінці);**
- **блок оновлення контенту, що включає гіперпосилання інформація яких оновлювалась протягом останнього періоду;**
- **скорочені версії сайту англійською та російською мовами;**
- **панель навігації, що розміщена на всіх основних блоках сайту.**

Веб-сайт бібліотеки неодноразово отримував високу оцінку методичного центру педагогічних бібліотек України, ДНПБ імені Василя Сухомлинського та інших бібліотечних спільнот.

Українською бібліотечною асоціацією (УБА) розроблено стандарти оформлення та вмісту для бібліотечних сайтів. За переважною більшістю параметрів сайт бібліотеки ВДПУ відповідає вимогам УБА.

Лічильник рейтингу відвідувань сайтів **top.mail.ru** надає об'ємну інформацію для аналізу використання ресурсів сайту. Зокрема, з початку року, відбулося понад 71 тисяча візитів на сайт бібліотеки. Одним з показників відвідування сайту є «Географія». На слайді розподілено відвідувачів сайту за країнами та областями України.

Протягом останніх років в бібліотеках ВНЗ України набув широкого розповсюдження інноваційний проект «Open access». Для реалізації даного проекту в бібліотеці університету формується повнотекстовий електронний архів - Інституційний репозитарій. Репозитарій створено з метою надання відкритого доступу до наукового доробку викладачів університету та частини електронних фондів бібліотеки. Наповнення репозитарію проводиться з урахуванням положень **«Закону України про авторські та суміжні права»**. Розроблено **«Правила прийому, обліку і розміщення електронних наукових та навчально-методичних матеріалів (НММ) у бібліотеці»** та **«Умови передачі НММ до бібліотеки»**.

Працівники відділу постійно проводять моніторинг діяльності відділу, формування та використання електронного ресурсу бібліотеки та процесу обслуговування користувачів. Вони використовують можливості АБІС ІРБІС, офісного пакету MS OFFICE для формування статистичних форм, аналітичних таблиць та діаграм. На слайді наводиться облікова форма з формування БД ЕК, а на двох наступних – відвідувань та обслуговування в ЗЕІ. Розроблено електронний щоденник відділу, який надає можливість в будь-який момент отримати інформацію про цифрові показники ЗЕІ, зведену інформацію за місяць, квартал, півріччя та рік.

В таблиці наводяться основні показники роботи відділу та формування ЕК бібліотеки за 2012 р., сформовані на базі облікових форм та електронного щоденника.

Значну частину навантаження працівників відділу складають довідково-інформаційні послуги, які виконуються в відділі та ЗЕІ.

В найближчих планах розбудови бібліотеки:

- **запровадження автоматизованої книговидачі в читальній залі навчального абонементу;**
- **організація віддаленого доступу до баз даних ЕК на базі вільного програмного забезпечення *Koha*;**
- **формування інституційного репозитарію на базі вільного програмного забезпечення *Dspace*. Запровадження віртуальної довідкової служби.**

Працівники відділу постійно підвищують свій професійний та культурний рівень. Протягом 2011-2012 рр. три працівники відділу підвищили кваліфікацію та отримали дипломи державного зразка за напрямками «Використання Інтернет-технологій в бібліотеці» та «Кадровий менеджмент в бібліотеці».

Не обходиться без труднощів технічного характеру, зокрема перевантаження сервера локальної мережі бібліотеки, трапляються перебої з Інтернет-доступом, поломки окремих технічних засобів. Потребують редакції записи БД ЕК. Дані проблеми вирішуються, по мірі їх виникнення. Через відсутність відповідної техніки, дещо затримується процес штрих-кодування фондів та впровадження автоматизованої книговидачі. Надіємось на вирішення даної проблеми.

Дякую за увагу та терпіння і з задоволенням відповім на Ваші запитання, якщо вони є.

Використані джерела:

1. Красикова, Е. Р. Бібліотека сучасного вузу : інформаційні очікування і особливості інформаційної поведінки користувачів.
2. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи "Бібліотека-XXI" : постанова від 17 серпня 2011 р. № 956 // Урядовий кур'єр. – 2011. – 21 вересня (№ 173). – С. 15-16.
3. Білоус, В. С. Електронні ресурси – вагома складова документно-інформаційного фонду бібліотеки вищого навчального закладу / В. С. Білоус // Електронні ресурси та технології: створення, використання, доступ : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції, 10-17 травня 2001р., м. Вінниця / Вінницький нац. техн. ун-т [та ін.]. – К. : Кондор, 2011. – С. 26-31.
4. Горська, С. Новітні технології та бібліотеки - будуюмо діалог : [матеріали конференції, яка відбулася 9-11 листопада в м. Києві (ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського) та в м. Переяслав-Хмельницькому (Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди)] / С. Горська // Освіта. – 2011. – 16-23 листопада (№ 46-47). – С. 8-9.
5. Гусева, Е. Н. 18-я Международная конференция "Крым": заметки очевидца - 2011 / Е. Н. Гусева // Научные и технические библиотеки. – 2012. – № 1. – С. 86-109.
6. Гусева, Е. Н. Библиотеки и инновации : социальные и управленческие аспекты / Е. Н. Гусева // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 6. – С. 28-41.
7. Гусева, Е. Н. Инновационное развитие библиотечной сферы : аналитико-статистический обзор / Е. Н. Гусева // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 12. – С. 23-40.
8. Жмур, Л. О. Створюємо електронний каталог / Л. О. Жмур, Ю. М. Спащенко, В. О. Нижниченко // Шкільна бібліотека. – 2012. – № 1. – С. 74-78.
9. Зайченко, Н. Реферативні ресурси - інформаційний продукт сучасної наукової бібліотеки / Н. Зайченко // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 1. – С. 28-35.
10. Іваницька, Тамара. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології - нові можливості : Одеському державному економічному університету 90 років / Т. Іваницька, Н. Фадєєва // Вища школа. – 2011. – № 4. – С. 113-122
11. Коваленко, О. О. Информатизация вузовской библиотеки как образовательная технология / О. О. Коваленко // Высшее образование в России. – 2011. – № 6. – С. 143-147
12. Кожевникова, Е. С. Виртуальная библиотека - к услугам пользователей университета / Е. С. Кожевникова // Научные и технические библиотеки. – 2004. – № 12. – С. 41-52.
13. Кононученко, Л. Вплив комп'ютерних технологій на інформаційні потреби користувачів бібліотек України : (На прикладі ОУНБ України) / Кононученко Л. // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 2. – С. 37-39.
14. Копанєва, В. Архівування науково-інформаційних ресурсів Інтернету: основні концептуальні положення / В. Копанєва // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 14-19.
15. Корнієнко, А. Електронні інформаційні ресурси бібліотек - на розвиток

- суспільства / А. Корнієнко // Бібліотечна планета. – 2001. – № 4. – С. 4-5.
16. Костенко, Л. Нові інформаційні технології електронних бібліотек : Міжнародна наукова конференція "Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі" / Л. Костенко // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 6. – С. 25-28
 17. Омельчук, В. Технології формування інформаційних ресурсів рукописної, друкованої, електронної україніки : Міжнародна наукова конференція "Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі" / В. Омельчук, Т. Міцан // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 6. – С. 18-21
 18. Рагімова, М. А. Поисквые возможности сводного каталога в Интернете : [В России] / М. А. Рагімова // Научные и технические библиотеки. – 2005. – № 1. – С. 71-76.
 19. Самохіна, Н. Розвиток процесів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів / Н. Самохіна // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 20-22.
 20. Солов'яненко, Д. Структурний аналіз українського бібліотечного веб-сегмента мережі Інтернет / Д. Солов'яненко // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 3. – С. 27-37
 21. Солонська, Н. Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі : Міжнародна наукова конференція "Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі" / Н. Солонська // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 6. – С. 3-9
 22. Чекмарьов, А. Бібліотечно-інформаційні технології обробки знань та інтелектуалізація пошукових систем : Міжнародна наукова конференція "Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі" / А. Чекмарьов // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 6. – С. 16-18
 23. Шрайберг, Я. Л. Электронная информация, библиотеки и общество: что нам ждатель от нового десятилетия информационного века? : ежегодный доклад Конференции "Крым". Год 2011 / Я. Л. Шрайберг // Научные и технические библиотеки. – 2012. – № 1. – С. 11-62